

FYLLINGSDØLEN

Medlemsblad for Fyllingsdalen Historielag

Nr. 2-2016 13. årg.

Vinter i Kanadaskogen - Foto: Aud Sælensminde

Redaksjonskomiteen har Ordet

Som det gikk frem av forrige nummer av «Fyllingsdølen» er Fyllingsdalen Historielag nå inne i en periode der vi ikke har noen valgt leder, det er vi lei for, det er alltid lettere å samordne og iverksette tiltak når det er en som «holder styr på» styremedlemmene ellers.

Når det er sagt må vi legge til at arbeidet i laget har gått bra likevel. Kårhuset har jevnlig besøk av skoleklasser, barnehager og sykehjemsbeboere. Det har også dette året vært avholdt dugnad på huset og i hagen.

Arbeidet med bevaring av Sæleelven, fisket og sagbruket, har holdt frem også dette året. Ja, en av styrets medlemmer, Helge Adam Egge, har faktisk fått tildelt Kulturprisen for Fyllingsdalen og Laksevåg, for sin innsats for disse sakene.

Laget har også avholdt et høstmøte med Jo Gjerstad og Helge Adam Egge som foredragsholdere, og under Kulturdagene hadde vi «Åpent Hus» i Kårhuset, vi arrangerte Krohnegårdsmarsjen og nytt av året var en »byvandring med veteranbuss» som også ble avviklet med mange interesserte. Og medlemsbladet kommer ut som vanlig.

Laget fungerer trass i at vi ikke har noen leder, men vi håper fremdeles at det er noen «der ute» som kan tenke seg å være med oss i dette arbeidet. Gi oss et ord!

I dette nummeret av «Fyllingsdølen kan du lese om:

- Andreas Peter Severin Didriksen Runderheim
- Fyllingsdalsprofilen Olaug Sælen Solheim
- eiketrærne i Kanadaskogen
- «gamle Fyllingsdalen»
- Lars Olsen Søilen
- Fyllingsdalens syv fjell
- aktivitetene i laget
- og en del av de faste postene

Redaksjonskomiteen håper det er noe for «enhver smak», og ønsker leserne en god jul og et godt nytt år.

Andreas Peter Severin Didriksen Runderheim

Tekst: Bjarte Breistein - Bilder utlånt av Harry Runderheim

Andreas Peter Severin Didriksen Runderheim var mannen som kjøpte Helgeplassen i 1921 for kr.14.583,- etter Martinus Olsen Sætre som døde samme år. I 1936 solgte han til Sverre Søreide for kr.18 000,- men tok av en tomt til seg selv og bygde hus der.

Passet Alfred fikk da han skulle til Amerika

Andreas var født i Runderheim i Selje i 1874, giftet seg i 1896 med Louise Bendiksdatter Dvergsdal født i Jølster i 1875. De flyttet til Maurstad og siden til Barmen i Selje. Andreas og Louise bodde på Helgeplassen til de døde i h.h.v. 1944 og 1961. I 1921 fikk hele familien pass for utvandring til Amerika, men så ble eldste sønnen, Birger, hjertesyk og da ble det ikke noe av. Han døde av hjertestans. De fikk til sammen 6 barn.

SIGNY BENNY JOHANNE født i Maurstad i Davik i 1899. Hun giftet seg i 1933 med Oskar Eugen Pedersen og bodde i Fosseskiftet i Fyllingsdalen. Hun døde ca.1984 på Laksevåg.

BIRGER DANIEL PEDER født i Maurstad i 1903. Døde ugift i 1925 på Helgeplassen.

ALFRED OSCAR JOHANNES født 1904 i Maurstad gift 1929 med Oddborg Henriette Hauge. Hun var født i Passet Alfred fikk da han skulle til Amerika Bremanger i 1907. De bodde på Helgeplassen og fikk sønnen Harry i 1943 som fortsatt bor i huset. Alfred var trikkefører og bussfører i Bergen Sporvei fra 1926 til 1964. Han døde i 1966, Oddborg i 1983.

JENNY DINA ALETTE født 1908 i Maurstad gift 1934 med Johannes Olai Porten født 1909 i Hyllestad. Hun døde i 1993 i Rosenlundveien. Johannes døde i 1991 i Fyllingsdalen.

De fikk 2 barn, Jan og Liv. Jan bor i huset som foreldrene bygget i Rosenlundveien.

DANIEL HILMAR ARTHUR født i Runderheim i 1911. Giftet seg i 1941 med Ragnhild Marie Sæle fra Blomvåg, I Øygrarden, født i 1918. Hun lever fremdeles. Daniel døde samme år i en ulykke.

JOHANNES PETTER ANDREAS født i 1913 i Barmen i Selje og døde på Krohnegården i 1975. Gift med Agnes Nysæther. 2 barn.

Bak f.v. Daniel, Birger, Alfred, Johannes
Foran: Jenny, Andreas, Luise, Signe

Vi takker våre annonsører

SIVILINGENIØR
BJARTE FYLLINGEN A/S
BF

ESSO Butikk

OASEN SERVICENTER A/S

Innehaver: Karsten Sælensmide
Folke Bernadottesvei 54 - 5147 Fyllingsdalen
Telefon 55 16 06 60 - 55 16 27 44 - Fax 55 16 54 99

Fyllingsdalen Historielag takker
Fyllingsdalen og
Laksevåg Kulturkontor for godt
samarbeid og
støtte til driften av laget.

BERGEN KOMMUNE

**Fyllingsdalen og Laksevåg
kulturkontor**

Fyllingsdalsprofilen

Tekst og foto: Maila Solheim

Olaug Sælen Solheim har solide røtter i Fyllingsdalen. Hennes oldefar var Ivar Bergesen Sælen, som i en årrekke var ordfører i Fana og senere ble statsråd. Fra sin mor, Anna Sælen (gift Sælen Larsen), fikk hun vite mye om hvordan livet på gårdene i Fyllingsdalen, og særlig på Sælengården hvor Anna vokste opp, var på begynnelsen av 1900-tallet og fremover.

Olaug ble født i 1941 som en av to tvillingsøstre, og bodde sine første år på Sælengården hvor hennes foreldre leide en leilighet i andre etasje. I 1952 kunne familien flytte inn i nytt hus, som ligger i den nordlige delen av det som var Berge Sælens gård, og som i sin tid ble utskilt fra Sælengården. Berge var Ivar Bergesen Sælens eldste sønn - og Olaugs morfar. "Da vi var barn var Fyllingsdalen en fin plass å vokse opp, vi hadde på en måte mer frihet enn de fleste barn har idag. Vi syklet og gikk overalt, gjerne langt avgårde, for å treffe venner. Vi badet i Sponaviken og gikk på "turneren" på Melkeplassen, og vi var ikke gamle da vi syklet til Kyrkjetangen for å gå på svømmekurs. Mor mente det var viktig å kunne svømme, men forsommeren var kald og ufyselig, så vi måtte nøye oss med "tørrtrening" på land. Da endelig sommeren kom tidlig på høsten, lærte mor oss å svømme i Sponaviken. Senere ble jeg medlem av Ungdomslaget, og der lærte vi bl.a. folkedans og hadde mye gøy", forteller hun.

I 1967 bygget Olaug og mannen hennes hus i Blomsterdalen, og der bodde hun til hun ble skilt og flyttet til Elveneset på Nesttun i 1976. Noen år senere kjøpte hun barndomshjemmet sitt i Sælen, og hennes foreldre flyttet inn i nyinnredet generasjonsleilighet i samme huset. Der bodde Anna til hun var 95 år gammel. "Jeg syntes det var godt å komme tilbake til Dalen – til slekt og venner og den nærmeste familien", sier Olaug.

I april 2003 ble Olaug AFP-pensjonist, og startet omtrent samtidig å arbeide med Formannskapsbøkene for Fana fra 1837-1955. Arbeidet gikk ut på å digitalisere alt som omhandlet stedsnavn eller folk fra Fyllingsdalen. Alle bøkene var håndskrevet, de første i gotisk skrift. Det var Stein Ugelvik Larsen (redaktør av Fyllingsdalen før i tiden) som spurte om hun og Marion Larsen ville påta seg det omfattende arbeidet, i den hensikt å utgi et eget hefte: "Fyllingsdalen i Fana". Det ble tilsammen 240 sider (m/vedlegg). I 2009 skrev Olaug, alene denne gangen, inn stoff som også omfattet Bjørge, Strømme, Kråkenes, Bønes og Knappen. Nå var det litt enklere pga. nytt register som var ordnet etter saker og viste til formannskapsbøkene hvor den enkelte sakstype var omhandlet.

Olaug sa heller ikke nei da hun ble spurt av Ugelvik Larsen i 2003 om hun ville være med i redaksjonskomiteen for "Fyllingsdalen før i tiden". Første bindet ble utgitt våren 2015, og her har Olaug (sammen med redaktøren) forfattet et kapittel: "Sosiale forhold i eldre tid". Hun hadde her ansvaret for presentasjonen av funn i de gamle arveskiftene i Fyllingsdalen fra 1709-1836, og utarbeidelse av diverse tabeller. Arbeidet med "Fyllingsdalen i Fana" kom til stor nytte i arbeidet med «Fyllingsdalen før i tiden.» I tillegg har hun vært rundt og intervjuet folk i Dalen i forbindelse med andre artikler som skal inn i boken.

"Det er veldig givende og spennende å være med på arbeidet med boken", forteller Olaug, "jeg går i grunnen aldri lei"! Andre bindet ventes å komme våren 2017, og det blir ialt fire bind.

Dessuten har Olaug vært sekretær i styret i Fyllingsdalen Historielag i et par år, og er også med i Historielagets gruppe som tar imot barn i Kårhuset ("det gule huset"). Det er barnehagenes førskolebarn og skolebarn som går på tredje trinn som inviteres til å få et spennende innblikk i livet i gamle dager i Fyllingsdalen. Og etterpå blir det servert nystekte vafler og saft til barna! Ikke rart at det er et svært populært tiltak, som også beboere på forskjellige sykehjem blir invitert til (disse blir tatt imot av en annen gruppe).

Som om ikke alt dette er nok, så er Olaug også medlem av Minnesmerkekomiteen i Fyllingsdalen, og slik deltatt i arbeidet vedr. etablering av minnestein i anledning markeringen av Dag Hammarskjöld, som ble avduket i september i 2011. "Det var veldig høytidelig", forteller Olaug, "representanter både fra familien i Sverige og fra FN-komiteen og personer fra Kulturrådet i Fyllingsdalen var tilstede". Minnesmerkekomiteen har reist alle minnesmerkene i Dalen, og arbeider

for tiden bl.a. for at plassen mot øst foran Oasen skal få navnet «Steffen Sælens plass». Hun er også aktiv i en "undergruppe" av Minnesmerkekomiteen: "Bevaring av gamle hus i Fyllingsdalen", bl.a. det gamle gårdshuset på Sælengården, som hun jo har sterk tilknytning til.

Som avslutning kan nevnes at Olaug i disse dager holder på med digitalisering av tidl. lærer og skolestyrer på Sælen skole, Rasmus Navelsaker, sine dagbøker fra 1923 til 1944. Sikkert også en oppgave som hun syntes er både interessant og spennende. En kan ikke annet enn bli imponert over Olaugs arbeidskapasitet, og ikke minst hennes store engasjement for å gjøre Fyllingsdalens historie kjent for alle oss som bor her idag.

Minner fra Fyllingsdalen

Foto: Aud Sælensminde

Her fortsetter vi Leif Sælensminde sine erindringer fra gamle Fyllingsdalen, slik han husker det ("På gjengrodde stier i Fyllingsdalen", trykket 1973). Første del sto i forrige nummer av "Fyllingsdølen".

Da jeg var gammel nok til det begynte jeg på skolen. Sælen skole var den gangen et lite trehus som sto omtrent midt på nåværende lekeplass ovenfor skolen. Skolestua var i den ene enden, i den andre bodde læreren. Skolen var tredelt, vi gikk altså hver tredje dag. Dermed fikk vi en dag uten tanke på lekser, til gjengjeld kunne det bli mye nok neste dag, dagen før skoledagen. Til denne skolen kom barn fra hele Fyllingsdalen, og mange hadde derfor lang skoleveg, som barna fra Bjørge, Bønes og fra grensa mot Laksevåg. Alle måtte gå, skoleskyss var ett ukjent begrep den gang. Likevel var det lite skoleskoft, selv om været var stygt og bekmørkt om morgenen vin-

ters dag. Veglys? Nei, vi hadde ikke fått elektrisk lys her ennå. Men en dag var det mange fraværende, husker jeg. Det var i januar 1918. Det hadde nemlig i løpet av en ettermiddag og natt fallt innpå 1 meter snø! Veggen var ubrøytet. Vi hadde ingen offentlig brøyting, det måtte bøndene gjøre sjøl. Det snødde fremdeles om morgenen da vi stampet avgårde i den dype laussnøen på veg til skolen.

Samtlige gutter møtte likevel, men av jentene var det bare en. Det var forresten en av søstrene til Harald Sæverud. Sæverudfamilien bodde nemlig i Fyllingsdalen da. Jeg ser ennå for meg Harald Sæverud som ung gutt komme nynnende etter vegen med et håndklæ over skuldrene på veg til Sponavika for å bade om sommeren. Lite ante vi da at han skulle bli en berømt komponist. Sponavika er, for dem som ikke vet det, den vika i Sælevatnet som ligger like nedenfor prestekontoret.

Nei, her må jeg visst gjøre et avbrudd og komme med litt historikk: De brukene som hører til Sælen (G.nr. 22) altså området fra Sælevatnet i sør, Hesjaholten i vest til Smiberget og Lyshovden i øst, og mot nord til og med Sælensminde (Ørnahaugen) hadde på 16-17 hundretallet samme eier eller eiere. En av disse, Hans Berntson Forman, Canselliassessor og rådmann i Bergen, eide Sælen fra 1785 til 1809. Han skal ha bygget første vegen fra Damsgård til Sponavika. Litt av denne vegen kan en ennå finne. Den går fra Sponavika forbi husene på Sælen, opp bakken her, krysser Ture Nermansvei på høyre side av bensinstasjonen, videre over haugen og krysser Torgny Segerstedtsvei, videre over stemma (demningen mot Ortuvann) til Sælen skole. Ovenfor skolen er den intakt opp til den nye vegen.

Om disse "storkarene" badet i Sponavika vet vi ikke, men trolig hadde de eiendommen for å kunne drive jakt og fiske som hobby. Her var visstnok bra med vilt i skogen på den tida, og i vatnet ved elva var det fisk. I strykene der det gamle sagbruket stod kunne en få ørret på flere kilo like til da kloakktunnelen kom og hele elva forsvant.

Men tilbake til skolen igjen etter denne avstikkeren. Etter tredje time hadde vi middagsfri, en hel time, mens læreren spiste og hvilte. Etter å ha spist vårt medbragte, sprang vi gutter da gjerne tilskogs og lekte indianere når været var bra. Var det vinter og is, var vi på Ortuvatnet. Det hendte vi var i seineste laget inn igjen til neste time.

Det mennesket som er for gammel til
å lære har sannsynligvis alltid vært
for gammel til å lære.

Eiketærne i Kanadaskogen

Tekst: Kjell Sælensminde - Foto: Aud Sælensminde

Eika er et kraftig tre med kraftige, knudrete greiner, inntil 40 meter høyt, med buktede, fjærlappete blad og hann- og hunnblomstene på samme tre, sier botanikerne. Eika er symbol på kraft, styrke og alder.

I Norge vokser den i et belte i lavlandet fra Mjøstraktene over Sørlandet og Vestlandet til Nordfjord. Eika er det av våre treslag som har den største tykkelsen. Veden er hard og sterk og materialer fra eika har derfor vært brukt til båtbygging, parkettgulv, møbler og redskaper. Eikeved har også blitt brukt til røyking i hermetikkindustrien.

I Norge har vi to typer, sommerek og vinterek. Sommerek er den vanligste, men det er ikke lett å se forskjell på disse artene. Eika kan bli svært gammel, noen mener inntil 1000 år, men gamle eiketær er oftest hule inni slik at en ikke kan få talt årringene. Dette hullet i gamle eiketær går igjen i mange sagn. H.C. Andersen forteller i eventyret om en soldat som kryper ned i treet for å hente en skatt, det samsvarer med lange tradisjoner der folk har ment at eiketreet står, og vokser, over en skatt.

I Kanadaskogen har vi forholdsvis mye eiketrær, i Eikelia f.eks. finner vi så mye eik at lia har fått navn etter dette treslaget. Her finner vi også navn som Eikelifjellet og Eikelisteinen, begge deler yndete turmål for mange fyllingsdøler. Men rundt om i Kanadaskogen ellers, finner vi enkeltkeksemplar av gamle eiker, som også er blitt attraksjoner/merkesteder der folk stopper opp, tar bilder, og undrer seg over hvordan naturen og treet har utviklet seg gjennom mange hundre år.

Ved Langheia, tett ved turveien finner du «Kanadaskogtrollet», her har det stått og vokter stien sikkert i minst 500 år.

På stien opp mot Viggohytten finner vi også en av de gamle innhule eikene. Her har det vært tatt mange bilder av turgåere som stikker hodet frem fra innsiden. Det samme kan vi si om eika som står ved stien til Kroatjernet. Her er det også mange som stopper og tar bilde.

Går vi videre og ut mot Svartatjern finner vi et gammelt eiketree, som med litt fantasi, kan se ut som en elefant med løftet snabel. En tur i Kanadaskogen er en fin opplevelse i seg selv, men kan du få med deg de gamle eiketrærnes mange hundreårs historie, får du en ekstra fin naturopplevelse.

Høstmøtet i Historielaget ble avholdt 12. oktober på Borghilds Minne. Denne gangen hadde vi to innslag: Kåseri om Bergensbrannen av historiker Jo Gjerstad, og orientering om Historielaget sitt arbeid i Sælenvassdraget av Helge Egge.

Da møtet ble åpnet kl. 19.00 kunne møteleder Alf Iden konstatere at oppmøtet for kvelden var svært godt. Så kunne Jo Gjerstad starte sitt kåseri om Bergensbrannen, og det ble en både interessant og lærerik time. Gjerstad fortalte med stor innlevelse om det dramatiske døgnet i Bergen fra 15.-16. januar 1916 da brannen la i grus ialt 384 hus i en by som hadde vokst kraftig på slutten av 1800-tallet, og som hadde mange flotte bygninger. Brannen startet i Jacob Berstads sjøhus på Muralmenningen pga et tent stearinlys, og syv timer senere var store deler av Bergen sentrum brent ned. Slukningsarbeidet ble, først og fremst pga den sterke vinden, svært vanskelig. Bergen Brannvesen hadde bare brannsprøyter fra båter, foruten hestevogner, å hjelpe seg med, det fantes ingen brannbiler. I tiden etter brannen strømmet det til med tilbud om hjelp fra både inn- og utland, men byen ville helst klare seg selv. I løpet av 1916 og -17 grodde det opp brakker overalt i og rundt byen, både til boligformål og i forretningsøyemed – det hersket den rene "Will West-stemming" den første tiden. Det tok mange år før Bergen sentrum var helt gjenoppbygget og byen fikk de mange rettvinklede kvartalene og brede gatene den har idag. Kåseriet høstet velfortjent stor applaus fra de fremmøtte!

Helge Egge startet sin interessante orientering om Historielagets arbeid i Sælvelven med å si at det var på initiativ av styret i Historielaget at en har forsøkt å ta vare på, og om mulig bygge opp igjen, den gamle sagen i elven. Den gamle turbinen ble ved en tilfeldighet funnet og vil bli forsøkt restaurert. I forbindelse med utvidelsen av Fyllingsdalsveien har det vært nødvendig med god kontakt

med Vegvesenet for å sikre plass til en forhåpentlig gjenoppbygging av sagen.

Samtidig var det ønske om å bedre forholdene for fisken i Sæleelven og få ørreten tilbake i øvre del av elven. En gjeng ildsjeler fra fjern og nær med interesse for elven, gikk igang med å få den ryddet for boss og fjerne trær og busker rundt. Det gikk med flere hundre dugnadstimer. Samtidig ble det, i samarbeid med Grønn Etat i kommunen, bygget en laksetrapp for å se om fisken ville vandre videre oppover i elven. Laksetrappen har fungert etter hensikten, fisk er nå funnet i øvre del. Det arbeides også med planer om å øke vannstanden i øvre del av elven ved å tilføre vann fra Ortunvannet, og Grønn Etat har stilt seg positiv til dette. En må si at det er imponerende hva en entusiastisk dugnadsgjeng på kort tid har fått til!

Helge Egge fikk i år kulturprisen for sitt arbeid for Sæleelven

Redaksjonen ønsker leserne en
riktig god jul og et godt nytt år!

Redaksjonen har bestått av:
Kjell Sælensminde (leder)
Bjarte Breistein og Maila Solheim

Kulturdagene i Fyllingsdalen og Laksevåg

Tekst: Kjell Sælensminde - Foto: Aud Sælensminde

Siste helgen under Kulturdagene, 29. og 30. oktober hadde Fyllingsdalen Historielag hele tre arrangementer. Lørdag 29. arrangerte vi «Byvandring med veteranbuss», guidet rundtur i dalen der vi fortalte om tiden før, under og etter innlemmingen i Bergen. Søndag 30. arrangerte vi «Krohnegårdsmarsjen» og hadde «Åpent hus» i Kårhuset. Kårhuset hadde 20 besøkende som alle skrøt av kaffe, vafler og historieformidlingen der.

En del av deltakerne før start på Krohnegårdsmarsjen

Kåre, Tony, Nina og Elin løser oppgaver

Sven Ove og Alf var sekretæriat

På Krohnegårdsmarsjen var det også bare blide fjes å se på de ivrige turmarsdeltakerne som i tillegg også løste quiz-spørsmål med stor iver og som koste seg stort med saft, kaffe, vafler og premieutdeling i Ungdomshuset etter endt dyst.

Saft, kaffe og vafler smaker godt etter endt dyst

Fyllingsdalen, Dalen Mellom Sju Fjell

Tekst: Kjell Sælensminde - Foto: Aud Sælensminde

I de to forrige nummer av «Fyllingsdølen» har vi skrevet om at også Fyllingsdalen er omkranset av sju fjell, og vi har sagt at disse fjellene er Knappenfjellet, Svartaberget, Gravdalsfjellet, Damsgårdsfjellet, Olsokfjellet, Løvsakken og Gulsteinen.

De fem første har vi fortalt om og vist bilder fra i «Fyllingsdølen» tidligere, i dag skal vi fortelle litt om de to siste.

Løvsakken

Varden på Løvsakken

Fyllingsdalen sett fra Løvsakken

Mot skytebanen og Løvsakkvatnet

Løvsakken kan bestiges fra mange forskjellige kanter, mest vanlig fra Melkeplassen eller fra Krohnegården for oss fyllingsdøler. Fjellet er 477 m høyt og fra toppen har du utsikt over hele Bergen mot nord og øst, hele Laksevåg og Askøy mot nord, hele Fyllingsdalen og ut i havet mot vest og mot sør ser du på gode dager så langt sør som til Stord. En tur på Løvsakken er obligatorisk for alle Fyllingsdøler, her kan du skrive deg

inn i «Turprotokollen» og kanskje konkurrere med de som skriver seg inn i denne protokollen både 50 og 100 ganger hvert år.

Fyllingsdalen sett fra Gulsteinen

Gulsteinen:

4 Fyllingsdalen sett fra Gulsteinen Fra Løvstakken går det god sti sørover til Gulsteinen, men fjellet kan bestiges både fra Fyllingsdalsiden og fra Bønes. Også her er det fin utsikt over de sørligste delene av Fyllingsdalen mot vest, og mot øst får du god oversikt over søndre bydel av Bergen. God tur !

Skjellsord og utnamn

Tekst: Kjell Sælensminde

Vi har kome over ei samling skjellsord og utnamn som er samla av Jens Meidell Møllerup (1899-1961). Samlinga inneheld over 2000 ord. «Fyllingsdølen» har fått lov til å sitera få samlinga. NB! Vi vil ikkje utan vidare oppmoda folk til å bruka desse orda, men det kan sjølvsaugt vere greitt å utvida ordkunnskapen vår om vi verkeleg skulle få bruk for nokre «beskrivande» uttrykk

Denne gongen ord på K:

Krake.....	stakkarsleg, tufs
Kranglefant.....	ein som støtt vil seia imot
Krek.....	klossmajor, ubetydeleg type
Kronidiot.....	meir enn vanleg toskete
Kruttkjerring.....	sinnatagg
Krypsyl.....	usling, ussel fyr
Krøkja.....	gammal, skrøpeleg kvinne
Kujon.....	kryp, reddhare, blauting
Kvaksalvar.....	juksemaker
Kålhove.....	ikkje akkurat djupttenkande

Fra Lars Løvaas dagbok

Lars Løvaas (1870-1948) vokste opp på gården Løvås her i Fyllingsdalen. Han tok lærerutdanning og begynte som lærer på Sælen Skole i 1897. Fyllingsdalen Historielag har fått tillatelse til å bruke klipp fra Lars Løvaas sin dagbok her i «Fyllingsdølen»

Om «ruskeversaktiviteter»

10. august 1908. Sturtregn so det ausar ner. Vi sov til frukost og millom middag og non. Heldes hev me setet og skrevet.

Om kongebesøket

13. august 1908. Svert fint ver. Var i dag uppe hjaa han Peder og maala. I kveld skulde der vera illuminasjon paa Fjøsanger, kongen skal reise i morgo.

Om fiskelykke (og annen lykke?)

14. august 1908. Bra ver. Ho Anna og eg hev voret ute til Bjørge og fiska. Me fekk ikkje myket, men det var ein morosam tur.

Om klatrehell

19. august 1908. Var på torget i dag, men det gjekk svert smaat. Ho Aasta heime hev dotte ner or eit tre og slegget seg. Det var eit heilt bask aa faa fat paa doktor.

Om bryllupsdag

23. august 1908. Fagert ver. I dag er det 9aarsdagen fraa brudlaupet vaart. Me hev vore heime i heile dag, var berre ein tur ute i kveld.

Lars og Anna Løvaas

Om daglige aktiviteter og arbeidsuhell

Det hev voret rusket ver i dag. Var tidleg upp i dag og hogde upp resten av veden som ho Anna hev boret heim. Sidan vølte eg ein slump sko. Han Rasmus var nere her i kveld som snarast. Han fortalde at han Magnus hadde gjort skade paa seg i ansigtet med eit av glasi paa mistbenken so han laut til byen paa sykehuset og faa det attsydd.

Om torghandel og fritidsfiske

Rusket ver av og til. Var på torget med grønnsaker og selde for yver 19 kr. Ho Anna var og i byen. I kveld var eg uppi elvi og fiskad.

Fyllingsdalsprofiler

Tekst: Bjarte Breistein - Foto: Utlånt fra Otto Reigstad Larsen

Under overskriften «Fyllingsdalsprofiler» vil vi denne gangen også fortelle om en smed som levde i Fyllingsdalen i «gamle dager», Lars Olsen Søylen.

Han var født på Romslo i Haus prestegjeld 12. november 1843. Foreldrene var Ole Larsen Romslo (1816-1909) og Brita Magnesdatter Tunes (1814-1908).

Lars Olsen Søylen

Da Lars var tre år gammel kjøpte foreldrene bruk 2 på gården Søylen i Fana. Lars var eldst i en søskenflokk på fire, men det var ikke han som overtok gården, det var broren Magne. Uvisst av hvilken grunn.

I september 1860 flyttet han til Bergen og i folketellingen for 1865 står oppført smedsvend av yrke. I 1872 får han borgerbrev som smedsvend i Bergen.

I 1867 giftet han seg første gang med Synneve Mortensdatter født i 1843 i Årdal i Sogn. Med henne fikk han 9 barn: Ole Martin f.1868 på Søylen. Senere verkstedarbeider.

Anna Mathilde f.1872 i Bergen, gift 1901, med styrmann Johan Severin Olsen i Hamburg, vielsen forrettet av sjømannspresten. Døde i 1921 av tuberkulose.

Johanne Bergitte f.1874 i Bergen og døde ugift i 1896 i Bergen av hjernebetennelse. Butikkjomfru.

Johan Marius f.1875 i Bergen og døde ugift i 1910 på Laksevåg av hjerteonde.

Lovise Sofie f.1876 i Bergen, gift 1910 med Knut Severin Olsen. Syerske.

Hjalmar f.1879 i Bergen, d.1938 i Bergen. Da han ble styrmann i 1924 hadde han adresse Fyllingen, Fana og bodde sikkert en periode på Rosenlund. Ugift.

Sara Katrine f.1880 i Bergen, d.1880

Anne Marie f.1880 d.1880. Disse tvillingene levde bare noen dager.

Synneve Nikoline Larsen

Sigrid f.1884 d.1884 3 uker gammel.

I 1890 døde konen av tuberkulose, og allerede året etter giftet han seg på nytt med den 23 år gamle Oline Pernilla Andersen fra Bergen. Hun døde i 1907 av et hjerteonde. De bodde da på Laksevåg og hadde ikke barn sammen.

3 år senere den 3.mars 1910 giftet han seg med Synneve Nikoline Larsen som eide egen gård i Fyllingsdalen, Rosenlund under Helgeplassen. Han var da nær 67 år og hun var bare 35. Han var 2 år yngre enn faren hennes og et år eldre enn moren.

Lars Olsen og Synneve drev gården sammen.

Synneve hadde fått skjøte av faren i 1902 og sammen med sin mor Kristi dyrket de opp utmarken og bygde hus og låve. 1921 ble det inngått en tinglyst ektepakt hvor det står «ektepakt mellom Lars Olsen Rosenlund og hustru Synneve Larsdatter hvoretter d.eiendom med bygninger og løsøre skal tilhøre Synneve Larsdatter som hennes særeie»

De kunne ikke leve alene av gården, så Synneve drev med vasking for byfolk og reiste selv til byen med klærne, og varer fra gården som de kunne selge.

Lars Olsen eller «Søilen» som han ble kalt i Dalen, drev sitt eget smedverksted. Her laget han hestesko og ellers alt som trengtes på gården, slik som låser, beslag o.l. Han skodde hester til bøndene og Otto husker at hestene ble ridd opp når de skulle få nye sko påsatt. Kaare Løvaas på Sælehaugen hadde fire hester og alle ble skodd hos Søilen, dog ikke samtidig. Da de skulle ri hestene hjem igjen fikk de streng formaning om å ri forsiktig. Nye hestesko måtte «kjøres inn» slik som bilene også måtte.

Smedverkstedet, som etter Lars sin tid falt sammen, lå like innenfor grinden i kjøreveien der hvor det i dag er bygget en garasje. I hjørnebordet på garasjen er det skrudd fast en ring (se bildet). Den ringen har Otto tatt vare på og skrudd fast

omtrent der hvor «Søilen» bandt hestene når de skulle skos. Han laget hesteskoene selv og skodde de fleste hestene som fantes i Dalen. Under opprydning fant Otto en mengde gamle hestesko under en mosehaug.

På den tiden var det bare to smeder i Dalen og den andre var Ivar Andreas Dalen (1857-1934) eller Træet som gården også ble kalt. Han laget for det meste ljåer og kniver som han solgte i byen.

Lars Søilen jobbet full dag i smien og på gården til han var nær 90 år gammel. En gang i samme alder gikk han fra Bontveit til Unneland med sauene.

Otto fant en fin fluefiskestang etter han, så han har nok hatt sportsfiske som hobby. Hvor han fisket er uklart, for Løvstakkvannene var allerede blitt drikkevann, og ulovlig å fiske der på den tiden han kom til Dalen.

Utenom Berta Kristi som var deres eneste barn, født 23.november 1910 (d. 2002), hadde de pleiebarn på gården. I folketellingen for 1910 er det 2 pleiebarn. Den ene er en jente født på Løvås gård av en ugift tjenestejente, hun het Borghild Sofie født i 1907 og døde allerede i 1929 av sukkersyke. Den andre er en gutt født i Bergen i 1898. Dette gav nok en liten ekstra inntekt og litt arbeidskraft på gården.

I 1935 feiret Synneve og Lars sølvbryllup. Berta overtok gården i 1948 og drev den til ca.1992. Da overtok Otto R. Larsen. Lars Olsen Søilen døde 20. september 1937 og i dødsfallprotokollen står det oppført 4 barn som arvinger(Loise Sofie F. 1876, Hjalmar f. 1878, Anna Olsen 1872 og Berta Kristi f. 1910.) Synneve Nikoline Larsen døde 2. juledag 1959. De siste 10 årene hadde hun lidd av skjelvesyke (Parkinson). Kilder: Otto Reigstad Larsen, Digitalarkivet.

Berge Severinsen Sælemyr

Tekst: Bjarthe Breistein - Foto:Privat

Vi har i tidligere utgaver av bladet hatt artikler om familier i Dalen som ble rammet av barnedødsfall mer enn vanlig. Denne gang handler det om Berge Severinsen Sælemyr på Søre Sælemyr. Berge var født i Lindås i 1878 av foreldrene Severin Severinsen Heldal (1839-1910) og Brita Bergesdatter Sælen (1849-1933). Faren kjøpte gården Søre Sælemyr i 1879 og Berge overtok i 1911. Han giftet seg i 1899 med **Bertha Eriksdatter Lynghaug** f.1878 og var bosatt på Søre Sælemyr.

De fikk barna:

1. Severin f.1899 d.1985, g.1924 m. Kari Mathilde Martinsdtr. Nordås (1900- 1984). 5 barn. De overtok gården i 1941.
2. Einar f.1901 d.1901.
3. Einar f.1902 d.1975, g.1933 m. Jenny Fosse (1909-2004) fra Fosse i Meland, 4 barn. Bosted br.29.
4. Borghild f.1903 d.1977 i Gulen, g.1939 m. Martin Opdal (1914-2002). Bosted Eivindvik, Gulen.

Bertha Eriksdatter døde i 1905 og Berge giftet for 2. gang i Årstad Krk., 1908 med **Herborg Malena Engelsdatter Bolstad** født 1877 i Fusa, men bodde på Landås. Datter av Engel Bolstad.

5. Erling f.1908 d.1986, g.1936 m. Anna Theodora Tangedahl (1907-1995) fra Bergen.
6. Dødfødt 1910.
7. Dødfødt 1911.
8. Dødfødt 1912.
9. Bjarne f.1913 d.1914.
10. Bjarne f.1915 d.1915.
11. Sverre f.1916, g.m. Olaug. 1 barn.
12. Klara f.1918, g.Haraldsen. Bosted Enebakk.
13. Herborg f.1921. d.1921, vel 6 måneder.

Søre Sælemyr (ca. 1960)

Herborg Malena Engelsdtr. døde i barsel feber i 1921 og Berge giftet seg for 3. gang med Johanne Berentina Johannesdatter Kirkebirkeland født 1889 på Kirkebirkeland.

14. Astrid f.1925, g. Titlestad. Bosted Amla i Sogn.
15. Johannes f.1927
16. Bjarne f.1931, g.1958 med Ella Liljan Elsås.

Berge Severinsen Sælemyr døde i 1953 og konen Johanne Berentina i 1983.

På tur for 100 år siden

Fra boken «Fotturer i og omkring Bergen», skrevet av Halfdan Eide i 1912, har vi sakset noen turforslag som gjerne kan gjennomføres også i vår tid. Laksevaagsfergen går ikke lenger og veiene og stiene er vel blitt noen flere på disse 100 år, men fjellene som omtales er vel de samme som den gang. Det som slår oss er at de var ikke redd for å legge ut på lange turer den gangen, de anbefalte turene tok gjerne både 5 og 6 timer. Her er to turforslag:

Rundt Damsgaardsfjeld

«Tindbækvand» Tennebekktjernet Foto: Aud Sælensminde

Til Laksevaag med færgen, 20 min. Hovedveien nordvestlig forbi Laksevaags maskin- og jernskibsbyggeri og Holen til « Kringsjaa », 15 min., videre sydover til Gravdalsvandets sydøstre ende, 25 min. Her tar man av fra kjøreveien og gaar en gammel nedlagt vei opover dalen mot syd til det lille overmaate vakkert liggende Tindbækvand, 1.2 km., 20 min. Her er naaleskog og riktig trivelig natur. Paa fotstien på østre side av vandet, først sydlig og saa ret østlig i sving rundt det bratte Eikelifjeld. Veien er på lange strækninger myret, saa man skal ha tæt skotøy; men dette bør ikke avskrække fra at ta denne lønnsomme tur. Sko-

gen slipper ikke, før man har naad bort i Fyllingsdalen – vel 2 ½ km. 45 min., litt nedenfor Fyllingsgaardene; derfra bygdeveien nordover til Damsgaard og færgen, 4 ½ km, 60 min.

Under Eikelifjeldet kan man vælge en anden sti, som gaar syd sydøstlig gjennom skogen til skolehuset ved Lillesælenvand; derfra 6 km., 75 min. til Damsgaard og færgen. Tilbake med færgen, 20 min.

Tindbækvand: Tennebekktjørna Lillesælenvand: Ortuvannet

Rundt Løvstakken

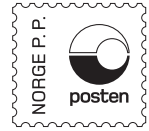
Til Laksevaag med færgen, 20 min., forbi kirken, Damsgaard herresæte, Melkepladsen og det lille tjøn Tjønen, 20 min. Naar man har passeret dette, tar man av første vei mot øst og kommer da forbi Løvstakvandene, Løvstak nordre og søndre, Svarttjern til Krohnsminde og videre saalangt veien rekker til et nybygg, 35 min. Dette passerer paa nordre side og man vil da finde en sti, som gaar langs aasen opover i skogrikt terreng mot Løvstakken. Paa veien sees et vildt, stupbrat skar føre op mot Løvstakktoppen; det kan gaaes men bare av fjeldvante mænd. Stien fører op til høydedraget, 25 min., vandskillet mellem Sælen og Fjøsanger. Man staar sig paa ikke at følge dypest dal ned til Nygaard og Fjøsanger da her er ingen sti og nok saa høi ener; derimot bør man følge høiden, ca. ½ km., 7 min., sydover indtil man træffer en ny anlagt sti som gaar i slyng nedover fjeldsiden mot Langegaard og Fjøsanger, 25 min. Tog tilbake til Bergen eller marsj, 65 min.

Ordtøke på fanamål

Tekst: Kjell Sælensminde

Ein gong på 1930 talet tok «Måldyrkingsnemndi i Fana Mållag» på seg å samla inn ordtøke på fanamål. Det var bonde Ola L. Flæsland som samla desse, og seinare fekk med seg Mons J. Flæsland og Rolv R. Skre for å få «stavemåten so nær talemålet som råd er utan å bruka ljodskrift» Denne ordtøkesamlinga har vi fått lov til å sitera frå her i bladet. Ordtøke er livsvisdom, her kan du finna mange gode «ord for dagen»

Da æ seint te læra sømjja når ein set på kvelven
Han kjem seint te skogs, so æ redd kvar busjen
Gud gjev ikkje kodlete kyr hodn
Maktæ minka å ilsko veks
Da so ikkje æ stole edle oppbrend, kjem for dajen att
Some ete før te leva, andre leve før te eta
Kåno bere meir ut i frøkkele enn ma`n kjøre idn i lassavis
Dan so ikkje har auena opne, lyt ha pengaponjen open
Da æ kje greitt, sa guten, so hadde fått bek i håret
Når jøto æ tom, bitest hestane
Da æ likare te bøkxa i da enn te krypa i da
Har ein nygla, vert da alltid rå te båt

Returadresse: Kjell Sælensminde
Ørnahaugen 63
5144 Fyllingsdalen
Tlf. 41 44 57 73

Høst i Fyllingsdalsveien

Foto: Aud Sælensminde

Send din e-postadresse til historielaget: fyllingsdalenhistorielag@live.no
Besøk vår hjemmeside: www.fyllingsdalenhistorielag.com